

Titel: En moralsk Betragtning over Kierligheden, adskilt fra den løsagtige Elskovs Vellyst.
Oversat af P.B. Giørup. Phil. Mag. og Præst i Lolland.

Citation: "En moralsk Betragtning over Kierligheden, adskilt fra den løsagtige Elskovs Vellyst.
Oversat af P.B. Giørup. Phil. Mag. og Præst i Lolland.", i *Luxdorpha samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 19*, Morten Hallager, 1771, s. 1.
Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-1_019-shoot-workid1_019_008.pdf (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Luxdorpha samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 19

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

En moralsk Betragtning over Kierligheden

adskildt fra den

løsagtige Elskovs Vellyst.

Oversat

ved

P. B. Giørup.

Phil. Mag. og Præst i Lolland.

Sperne voluptaus; nocet emta dolore Voluptas.

(Horat.)

Det er:

Foragt den lumpen Lyst, den bliver dig til Skade;

Det Krøb fortrydes vist, der Sorg vil efterlade.

Kjøbenhavn, 1771.

Trykt hos Morten Hallager, boende i store Fiolstræde i No. 196.

2

3

Gunstige Læsere:

Denne liden Afhandling er skrevet paa Fransk af den berømte

Pierre du Moulin, fordum

Prædikant ved det Engelske Hof, og udgjør det tredie Capitel i den tredie Bog af hans ypperlige Skrift kaldet

Traité de la paix de l'ame & du Contentement de l'Esprit eller om Sielens Fred og Sindets Fornøielighed. Jeg har længe havt en Dansk Oversættelse i agt af dette læsværdige Skrift, heldst jeg ikke hidtil veed nogen anden Oversættelse, deraf i det Danske eller det Tydske, hvilket det dog vist frem for Endeel andre lidet unyttige franske Piecer havde fortient: Tør jeg vente den Lykke at finde Bifald ved denne Prøve, vil det snart opmuntre mig til at fuldføre det øvrige, i hvilken Hensigt dette til Forsøg for det første udgives.

Det Stykke jeg har udvalgt, er baade et af de udførligste Capitler i Skrif-

4

tet og indeholder en Morale, der ikke nok kan drives paa i en Tid, da Forkrænkelses Tienere love Friehed til Kiødets Begiæringer; gid i det mindste de endnu uforkrænkede unge Gemytter maatte heri finde en Modgift for den bedragelige Vellystens Tillokkelser, og alle Fornuftens og Dydens Elskere bestyrkes i det Forsæt, at skyde den Forkrænkelighed, som er i Verden udi Begiærlighederne!

Saadant kan maaskee bedre ventes af denne Afhandlings anstændige Alvorlighed, end af Endeel bidende og

pasquilmessige Satirer, hvorved det Onde mueligt snarere læres end hemmes, hvilke saa hyppige flyver om iblant os fra ubenævnte Forfattere. Hvorfor tør man ikke, naar man holder sig inden Anstændigheds og Beskedenheds Grændser, være bekiendt af at laste aabenbare Synder, som ikke kan eller bør finde Medhold under en vis og christelig Regiæring? Og denne Forsikkring har betaget mig al Betænkning i at sætte mit Navn for denne Afhandling, som

Oversætter.

5

Om Kierlighed.

Kierligheden er den første af det menneskelige Sinds Lidenskaber, og Aarsagen til de fleste af de andre. Den er en Sielens Bevægelse imod de Gienstande, som love os Roelighed og Fornøjelse; det er ved denne, at Menneskene ere gode eller onde, lykkelige eller ulykkelige, eftersom den falder til visse Ting at elske, som ere enten gode eller onde.

Der er i ethvert Menneskes Sind en overherskende Kierlighed, som regierer alle de andre Lidenskaber, og underkaster dem den fornemmeste Gienstand, som den elsker; denne Kierlighed er fuldkommen efter denne sin Gienstands Beskaffenhed; thi ligesom de Ting, der komme for øjesynet, forandre i nogen Maade Øiestenen til samme Farve og Dannelse, som de selv har, saaledes og, naar man i Sindet fatter Billedet af den Gienstand, man elsker, forvandles man, saa at sige, til den samme, og

6

antager dens Egenskaber; hvo som elsker en ringe Ting, bliver deraf selv ringe og foragtet. Hvo der f. Ex. elsker sine Hunde med denne fornemmeste Kierlighed, den samler sig derved saadanne Egenskaber, som høre til de ufornuftige Dyr; hvo der elsker en høi og vigtig Sag, faaer derved et høimodigt Gemyt; hvo som elsker Gud, det høieste Gode, faaer derved i sin Siel dette høieste Gode; og bliver selv ved denne guddommelige Kierlighed god og lyksalig: Vel ere der adskillige og mange medhielpende Aarsager til Fornøjelse, men Kierligheden er deriblant en Hoved-Aarsag, og man kan sige med Sandhed, at der er hverken i Himmelen eller paa Jorden noget saa angenem, og intet, som saa fornøier, som Kierligheden. Gud selv er Kierlighed siger St. Johannes, (*) og jeg holder for, saa vidt som ellers min endelige Forstand tør gjøre sig et Begreb om den uendelige Gud, at det er denne væsentlige Kierlighed, der ligesom omfavner de tre Guddommens Personer, hvori deres personlige Forening og deres Lyksalighed bestaaer. (**)

(*) 1 Joh. Ep. Cap. 4. V. 16.

(**) Tre-Enigheden i Guddommen er dog og bliver en for den menneskelige Fornuft uigiennemtrængelig Hemmelighed, som ei ved noget Fornuftens Begreb kan bestemmes.

7

hen talet om den Kierlighed, som forener os med Gud, hvor jeg har viist, at denne er baade Menneskets store Pligt, og tillige hans høieste Lyksalighed. Herefter har jeg at tale om den Kierlighed til Næsten, som Religionen lærer, (*) og om den Kierlighed til et vis Sælskab, som ellers kaldes Venskab; i alle Hensigter er Kierligheden en Dyd, som man enten selv forhverver sig eller af Gud indgives. Men vi ville her bettagte den som en naturlig Sinds Bevægelse, hvilken vi altid bør stræbe at gjøre en Dyd af, og til den Ende kan det ei være andet, end vi jo endnu maa røre noget ved den foromtalte Kierlighed til Gud.

Den naturligste Kierlighed er den, som kommer af Forskiellen imellem det ene Kiøn og det andet. Denne Tilbøielighed er aldeles sandselig, og den er tilfælles for Menneskene med de ufornuftige Dyr. Det er denne, der kommer den meeste Allarm afsted i Verden og i Mennesket selv. Denne er det, som gjør de høimodige Gemytter blødagtige, og nestyrter Sielen fra de høie himmelske Betragtninger til den

(*) I det Franske hedder det L'amour religieux du prochain, qvi s'apellie charité; dette sidste er udeladt, som i det Danske ei kan udsiges med andet Ord end det første.

8

jordiske Materies Bærme og Søle; naar ikke denne Lidenskab var, kunde Mennesket her i Verden opnaae en høi Grad af Englernes Hellighed i Himmelen. Det er derfor høit fornødent, at man lærer at undertrykke den; thi at man ville ganske afskaffe den, var det samme, som man vilde nedbryde Naturen, og imodstaae Guds egen Anordning, som har givet den til alle levende Creature, for at drive dem derved til deres Slægtes Forplantelse. Men efterdi Gud har tillige givet Mennesket Fornuften frem for de andre Dyr, og Christne Mennesker sin Kundskab frem for Mennesker, saa er det fornødent, at denne naturlige Kierlighed maa ledsages og bestyres ved en bedre Anfører end den blotte Natur; den bliver ellers fæisk og bæstisk, men det, som hos et Fæe eller Bæst kan være uskyldigt, er hos et Menneske lastværdigt, og i steden for den

Fornøielse, som den med stor Heftighed tragter efter, tilbringer den derimod det Menneske, som deraf er indtagen. Sorg og Græmmelse, Vanrygte, Samvittigheds Nag og ødelægger Legem og Siel, samt Gods og Formue. Det er en skrækkelig Dom,

at ingen Skiørlevner eller Ureen haver Arvedeel i Guds Rige.(*) Hvad er der da

(*) See Ephes. Cap. 5, 5.

9

ikke for en syndig og ret beklagelig Daarlighed at gjøre en Fordømmelses Snare af den Lyst, som den milde og vise Skaber har givet Mennesket, for at skynde det til at vedligeholde sine Efterkommere i Verden; og man handler vist meget ubilligt i at søge denne Lyst ved ulovlige og farlige Veie, saa længe at Ægteskab giver os dertil et let Middel, og da baade Gud og Menneskene, baade Ære og Skyldighed, Nytten og Sagens Lethed tilskynder os dertil.

Naar Kierligheden er ganske og aldeles kiødelig, da er det ikke Personen men Vellysten, som man elsker, (uden for saavidt, at man ved Personen forstaaer sig selv.) Kierlighed til en Skiønhed er da intet andet end Kierlighed til sig selv, og ikke til Personen, som man forlanger, eftersom man jo ikke forlanger Personen uden for sin Fornøjelse. Naar derimod denne Kierlighed af et Kiøn til det andet er forenet med en alvorlig Velvillighed imod en Person, og denne Velvillighed er grundet paa Dyden, og opmuntret ved indbyrdes Tilbøielighed for hinanden, da er det, at Kierlighed og Venskab kommet tilsammen, og hjælper indbyrdes til at formere og bestyrke hverandre, og dersom Ægteskab følger derpaa, da kan og derved den største af jordiske Fornøielser til veie bringes.

10

Men ligesom man i den ulovlige Kierlighed behøver Afholdenhed for at holde den i Tømme, saa er det og fornødent at holde Maade i den anstændige og tilladte Kierlighed for at styre den. Maadeligheden er det, der vedligeholder Kierligheden, og tillige Fornøielsen. Saa vel det ene som det andet tabes ved at gjøre formeget deraf; og ligesom Luen af et Lys, som man vender need ad, udflukkes just ved det, der næret det, saa udslukkes og Kierligheden ved alt for overflødig Næring; men om det endog var mueligt, at den kunde holde Stand og blive den samme, naar den gik for vidt, og hverken Legemet eller Sindet tabte noget derved i deres Kraft, saa skulde dog derudi være mere Tab end Vinding, efterdi al hidsig Gemyts Bevægelse forstyrrer Sielens Munterhed, og alt det, der gjør Forstanden Begierligheden underdanig, fornedreren Sielen fra Høihed og Ypperlighed, fornemmelig naar Begierligheden er blot og allene legemlig.

Saa som der i Ægteskabs Kierlighed kommer tvende Slags af Kierlighed sammen, nemlig Kierlighed for kiønnet, og Kierlighed for Sælskabet, men det første Slags forgaaer ved Alderen, saa gjør man forsigtig i at binde

11

den sidste fast med alle Klogskabs og Velvilligheds Baand; disse Baand ere Gudsfrygt, en mild og sagtmodig Omgang, den ømme Omhyggelighed for sin Ægtefælle, Taalmodighed i at fordrage dens Feil, og en liden frievillig Forblindelse, for ikke at see alt det, der kunde formindske Venskabet, paa det at man maa drage al den Fordeel, som mueligt er, at et Kiøb, som man ikke siden kan ophæve; thi denne uopløselige Ægteskabs Knude, som for de daarlige er et tungt og trykkende Aag, er derimod for de klogere Hielp til Fornøielse, da den gjør, at de helst vil elske det, som de bør at elske, og at de finder just deres Lyst i at efterkomme deres Pligt.

KierlighedenS Hede er dog ikke den største i Ægteskab; thi deri kan og nogen Koldsindighed løbe ind, ei heller i den utugtige Kierlighed; thi den opfylder sin Lyst paa Samvittighedens Bekostning, men Heden er størst, i det man tragter efter Ægteskab, det som gjør denne Elskovs Hede end mere heftig, er det lovlige Maal, man deri foresætter sig, og denne smigrende Forestilling af Tilbøieligheden for Samvittigheden, at man ikke kan elske det for meget, som man elsker paa en skikkelig Maade; dersom nu denne Elskovs Hidsighed treffer nogen Modstand, saa

12

forøges den endnu mere ved Vanskeligheden, og man har ofte desmere Kierlighed, naar man har mindst Forhaabning, som Porten siger: Jo

mindre han haaber, jo mere har han

Lyst. Denne Sinds Bevægelse virker i den Forliebtes Indbildning et fordeelagtigt Billede af den Gienstand, som elskes, der stiller sig uafsladelig for ham, der lader sig see for ham i Drømme, der afbryder hans Søvn, der forstyrrer hans beste Tanker og meest magtpaaliggende Forretninger, der sætter hans Sind i

stedsevarende Bevægelse ligesom Havets oprørte Bølger, og gjør det endog i de roeligste Mellemtider bedrøved og tankefuld; det værste er, at Gud derved forglemmes, og at Kierligheden til Verden udslukker Kierligheden til Gud.

Da denne Anstøds Steen er saa farlig og saa sædvanlig forekommer, saa behøves en besynderlig stor Flid og Varsomhed for ikke at lide Skibbrud derpaa; og dette saa meget mere, som vore christelige Philosopher have lidet bekymret sig om, at anvende deres Lægedoms Midler paa denne Sygdom; thi naar de raaber imod Kierligheden som kiødelig og lastefuld, saa skeer det, at de stakkels Forliebte, som indbilde sig, at deres Kierlighed er ganske og aldeles dydig, og

13

som vel ikke skulde ville, om de endog kunde, have en utilladelig Nydelse af det, som de attraaer, de da mene, at de med denne Dom blive alt for aardt behandlede, eller vil og, at den ikke strækker sig til dem; imidlertid veed dog Gud best, at deres Kierlighed er alt for kiødelig, vare de end i Tankerne ganske Jomfruerene, heldst da endogsaa den umaadelige Kierlighed af en Moder til sit Barn er kiødelig og lastværdig. Derfor er det paa den Maade, man bør tage Sagen med dem, i det man viser dem, at deres Kierlighed kan ikke være reen i sin Beskaffenhed, fordi den gaaer for vidt i Storheden, og at just denne Umaadelighed for en jordisk Gienstands skyld er en meget ureen Kierlighedens Beskaffenhed; thi denne herskende Kierlighed, hvorom jeg før har talt, som har Overherredømmet i Sielen, og som gjør alle de andre Lidenskaber sig undergivne, den skyldes til Gud allene, ham der vil være elsket af vort ganske Hierte,

af vor ganske Siel, af al vor Formue, og af vor ganske Forstand; dette

kalder vor Herre Jesus det første og det store Bud, (*) det store, fordi det indbefatter alle de andre, og det første, fordi det er som en Forklaring paa det første Bud i Loven: Du

(*) Se Matth. Cap. 22. V. 37. 38.

14

skal ikke have andre Guder for mig.

Som man da ikke maa tilbede noget andet, end Gud allene, saa maa man og ikke elske noget uden Gud allene med den fornemmeste Kierlighed, hvorved vi giver en anden fuldkommen Herredømme over os. Virkeligen er og denne Kierlighed en Tilbedelse; thi den lader jo alle Sielens Kræfter ligesom nedkaste sig for den Gienstand, man elsker, og frembyder den Hiertet til et Offer, derfor maa disse Kierligheds Bevægelser, som saa heftig indtage Sielen, med al Ret kaldes Røverier; thi de ere jo intet andet end aabenbar Rov og Vold mod de Rettigheder, Gud tilkommer, som er den rette og lovlige Overherre af vort Hierte; det burde være for hans skyld, vi skulde have disse Henrykkelser og heftige Kierligheds Anstød, paa det vi maatte elske ham af vort ganske Hierte, og af al vor Formue. O hvor ere dog disse Voldsomheder langt adskildte fra det Slags,

hvormed man gjør Vold paa Himmelens

Rige, (*) og hvor mange Taarer og Klager, frembragte af en bidende Samvittigheds Nag, burde ikke fældes og udøses for at gjøre Bod for saa megen daarlig Graad, og saa mange andre Klager, som ved egensindig Skrøbelighed vir-

(*) See Match. Cap. 11. V. 12.

15

kes og yttre sig: Undertiden er det skeet, at disse tvende Slags Taarer for saa ulige Aarsager ere komne sammen mod hinanden hos ædelmodige og gudfrygtige Gemytter, som imellem disse heftige Bevægelser af den kiødelige Kierlighed have paa samme Tid fundet sig bevægede af en gudelig Iver, i det Samvittigheden har viist sin Fortrydelse over, at en anden, end Gud, bemægtigede sig Overherredømmet af Hiertet, og har derfor anstillet et skarp Klagemaal imod Begiærligheden. Ofte har Kierligheden til Gud, sukkende under Verdens og Kiødets svare Byrder, gjort sig stærk til Fortræd for den kiødelige Kierlighed, og er just ved den sammes Modstand bleven dobbelt større; endelig efter en haard Strid har den beholdt Overhaand, og er bleven allene Mester af Pladsen. Det er kuns Ulykken, at der ofte maa begyndes paa nye Strid igien, og at Kiødets Kierlighed kommer stedse igien, naar Striden er forbi; thi Sandserne, der ere ligesom Sielens Dørvogtere, holde Venskab med den kiødelige Kierlighed, og aabne Døren for den uden Forlov af Fornuften, i det de føie sig efter den Gienstand, man forlanger, ved at gjøre stærke Indtryk paa Indbildnings-Kraften, da des imidlertid det guddommelige Væsens Skiønhed, der

16

er uden Materie, har ikke noget, der kan hefte ved Sandserne, og intet, som udi Indbildningen kommer den til Hielp; men til Vederlag derfor opfylder den Forstanden med en liflig Klarhed, og kraftigen virker paa Tilbøielighederne, saa den forskaffer den Kierlighed til Gud en saadan Seiervinding, at den kiødelige Kierlighed maa ganske rømme ud, eller om den end lader Naturen tale til sit Forsvar, og faaer Tilladelse at forblive, den dog bliver bragt til saadan Undergivenhed, at den ikke mere bevæger sig uden regelmæssig inden Fornuftens og Gudfrygtigheds Grændser, og ikke besidder mere Tilbøielighed, end saavidt Kierligheden til Gud finder for got at lade den have.

Disse Fornuftens og Gudfrygtigheds Grændser og Regler for at vælge en Person til at elske ere det som er mueligt, det som er tilladeligt og det som er sømmeligt. Maalet paa Kierligheden bør være indrettet efter Gienstandens Værdie, om hvilken man altsaa i Forveien maa søge at skaffe sig et rigtig Begreb; men naar Kierligheden derfra kommer til Ægteskab, behøver den at indrettes efter et andet Maal, som er Forbindelses og Skyldigheds. For Ægteskabet er Kierligheden tilbøielig til at

17

sætte en høi Priis paa det den elsker, men den maatte dog erindre sig, at de fuldkommenste Personer ere menneskelige Skabninger, og at den bør elske dem som Mennesker, og ikke vise dem en guddommelig Tieneste, hvilket skeer, naar vi give dem Herredømmet over vort Hierte. Man man ogsaa betænke, at deres Skiønhed forgaaer med Tiden, at deres Yndighed og Mildhed forandres til Suurseenhed, og endelig at deres Person dør engang; dette kan da nok forringe deres Priis; Demanterne, som have den smukkeste Glands, skulde ikke kjøbes saa dyre, dersom de vare det undergivne, at de kunde fordunkles og opslides. Det bebøves kun, at man ret kiender de elskværdigste Personer for ikke at lade dem komme i Samling med Gud til at besidde vort Hierte.

Kierligheden tragter jo efter Fuldkommenhed; man maa derfor over Alting elske den, som gjør dem fuldkomne, der elske sig; dette kan de skiønne Fruentimmer ikke gjøre, i hvor fuldkommen de end maatte være; men ved at elske Gud, som er den høieste Fuldkommenhed, blive vi efter vor Maade ham selv lige, og forandres til det samme Billede.

18

Og eftersom Fornøielsen er det, der tillokker Kierligheden, saa maa man over alle Ting elske den, som mætter os med de sande Fornøielser, det er Gud, for hvis Ansigt er Mættelse

af Glæde og Liflighed hos hans høire Haand evindeligen. (*) Den kiødelige

Kierlighed sætter Sindet i Fortrædenhed, den er narrisk og uroelig, den gjør skiønne Løfter, og holder dem ikke, den giver for en Fornøielse tusinde Smerter, men Kierligheden til Gud er en stedsvarende Vellystes Nydelse, en bestandig Fred, en velgrundet Glæde, og om man end undertiden maa lide noget for den, saa giver den dog for en Smerte tusinde Forlystelser.

I den kiødelige Kierlighed elske mange uden selv at blive elskede igien; men hvo der elsker Gud, maa være forsikret, at Gud igien elsker ham, ja endogsaa at Gud har elsket ham, førend han elskede Gud, og at den Kierlighed, han har til Gud, er just en Virkning af den Kierlighed, som Gud bærer til ham. Er det da ikke en stor Opmuntring til at elske, at man er forsikret om at elskes igien? Dens Kierlighed, som allene fortienet at elskes allerhøiest, er let at finde; de andre Gienstande for vor Kier-

(*) See Psalm. 16. V. 12.

19

hed som ere langt derunder, ere uden Liighed noget mere vanskelige. (*)

Denne Guds Kierlighed pines og qvæles ikke ved de Elskendes Fraværelse, som det gaaer med den kiødelige Kierlighed. Man udøser der ikke Sukke, som ere forlorne, eller Klager, som ikke bønføres. Gud er nær hos dem, som

sukke til ham, og han samler deres Graad i sin Flaske. (***) Herren er nær hos alle dem, som kalde paa hannem. (***)

Han gjør dem Sælskab paa deres Reiser, han følger med dem til Skibs paa Havet, han tager Herberge med dem ja i dem selv; han forsøder deres bitterste Lidelser, han giver dem Svar ei allene paa deres Ord, men ogsaa paa deres Hiertes Tanker.

Vi elske ofte saadanne Personer, som kan intet got gjøre os, omendskiønt de intet elske os; end mere den Kierlighed vi bære til

(*) Forfatteren vil vel ikke frietage den første Kierlighed og Umage, som ellers maatte forringe dens Værdie;

nok at Arbeidet er gavnligt, og Byrden let, fordi den lettes ved den Elskedes Hielp.

(**) See Ps. 56, V. 9. (***) Ps. 145. V. 18.

20

dem, gjør os ofte selv fattige; men den Kierlighed, vi bære til Gud, gjør os rige; thi han er den, fra hvilken al god Gave kommer,

Livets Kilde er hos ham og i hans Lys see vi Lyset. (*) At elske ham er at ophøies til den fuldkommenste Rigdom og Lyksalighed.

Kort sagt, hvo som vil have de rette Gunstes Beviisninger, de venlige Øiekast, den søde og behagelige Omgang, (som man ellers søger i Kierligheds Handel.) Hvo som vil have den sande Besiddelse, Nydelse og Mættelse af Glæde ævindeligt, den henvende og rette sin høieste Kierlighed mod Himmelen. Kierligheden til Gud skal gjøre ham baade god og lykkelig i høieste Grad; sligt maa ikke ventes af den kiødelige Kierlighed; den er en Sygdom, den er det samme i Begierligheden, som en Feber i Blodet, bestaaende snart i Kulde og snart i Hede; den er en bestandig Ebbe og Flod af Frygt og Forhaabning: Det er og intet andet mueligt, end at den jo stedse maa være skielvende og frygtsom, da den lader sin Lyksalighed henge af en Person, som selv ikke har nogen, og den gjør Mennesket gemeenlig til en Slave af en Person, (*) Ps. 36, V. 10.

21

der er mere skrøbelig og trængende end han selv. Dersom disse Uleiligheder findes i den anstændigste Kierlighed imellem begge Kiøn, hvor meget mere maa de da findes i den utilladelige og utugtige?

Det sædvanligste, men ikke det beste Raad for denne Sygdom, er at fordrive en Boelerske med en anden, hvilket dog ikke kan være at faae sin Friehed igien, men kun at ombytte sin Trældom, og ligesom at løbe an paa en Klippe, for at redde sig af en anden. Hvo som vil dæmpe Kierlighed ved Kierlighed, bør udvælge en saadan Kierlighed, der forandrer hans Trældom til Friehed, og denne Friehed skal han finde allene i Kierligheden til Gud. Sandelig dette er det store Lægemedel for den kiødelige Kierlighed, at man øver sig i denne Guds Kierlighed, og vel betænker, hvilket Ran og Røverie vi begaae imod Gud, naar vi i vort Hierte, der er Guds Helligdom, opretter en liden Afgud af vor sandselige Begierlighed, og hvilket oprørisk Afhold det er, at antage en anden end Gud til Herre og Besiddere af vor Hierte.

Heraf kommer nu sædvanlig et af tvende Onde. Enten at Gud i sin Nidkierhed over at see os elske en anden mere end ham, til hvilken vi dog skyldte al vor Kierlighed, gjør vore An-

22

slag til intet, og lader os gaae feil af det, som vi med saa stor Hidsighed jage efter; eller og at han i en endnu større Fortørnelse lader os faae det, som vi agte mere end ham, og hvoraf vi vente vort høieste Gode, hvilket derefter omvendes for os til bitter Sorrig og Ødelæggelse; man kan see, hvor der er Tilløb efter et slet og utugtig Fruentimmer, at mange hidsige Medboelere støde hinanden til Side, ligesom det gaaer med Fiskene, som man vil have til at bide paa den skadelige Krog; den stærkeste, men derhos den ulykkeligste, bortjager de andre, og selv bliver derved fangen og omkommet. Salomon, som herom har talt af Erfarenhed, siger:

Jeg har fundet en Ting bedskere end Døden, en Kvinde der er som Garn, og hvis Hierte er som Fisker-Garn, og hendes Hænder som Baand; den som er Gud behagelig skal undkomme derfra, men en Synder skal fanges

ved hende. (*) Fruentimmeret kunde vel og sige det samme om Mandspersonerne: Der er ingen Slags Bedragerie eller Fortryllelse liig med den udi Kierligheds Sager, og intet som frembringer bedrøveligere Virkninger, af hvilke den sædvanligste er, at man forliser Sielens

(*) See Salom. Præd. Cap. 7. V. 26.

23

Roelighed; et Tab, som alle Elskovs Forlystelser ikke kan erstatte.

Der er og ikke nogen Sinds Lidenskab, hvormed man mere forsynder sig imod denne i Sandhed baade christelige og filosofiske Regel, som er, at holde sig til sig selv og ikke søge sin Fornøielse uden for sig selv,

hvilket er det samme, som at søge sin Fornøielse i Gud; thi det er i Gud, vor sande Væsen bestaaer, og Gud selv findes i os, naar han giver os Naade til der at søge ham retteligen; men den kiødelige Kierlighed søger al sin Fornøielse uden for Gud, og uden for sig selv; den gjør, at Sielen er aldrig hos sig selv, men altid uden for sig selv, og altid under en andens Magt.

Saa er der og ikke nogen Lidenskab, hvorved man mere forseer sig mod tvende Yderligheder; thi denne, (nemlig den kiødelige Kierlighed) forhøier Prisen af det, man elsker over Naturen og over Mueligheden, og for at erlange den Person, som den gjør til sin Afgud, lader den gjerne fare Gods, Ære, Roelighed, Samvittighed og Livet selv, som Ting, der have intet at betyde.

Det skulde og være underligt, om Ungdommen, der naturligviis ere tilbøielige til denne hidsige Feber, ikke og skulde faae den paa Hal-

24

sen i Henseende til den store Umage, man gjør sig for at føre dem den paa; thi hvor mange Bøger skriver man ikke udtrykkeligen derom, og hvor mange Elskovs Fabler og Romaner, hvis Sammensætning og Læsning er deres Arbejde, som intet har at bestille. Disse undervise unge Mennesker om, at Dyden bestaaer i at drive Sinds Bevægelserne over al Yderlighed, og at der ikke kan gives store Bedrifter eller høi Lykke i Verden uden for de Forliebte; derved lærer ogsaa de unge Piger i sær at blive forliebte til Fortvilelse, at blive skindhellige, hofmodige og blodgierrige, og at bilde sig ind, at Alting bør staae til Rede for deres høieste Magt, eftersom de see af disse Bøgers Læsning en heel Verden forstyrret af Krige formedelst nogle medbeilende Fyrsters Jalousie og mange tusinde Mennesker opofrede for en Dames smukke Øine. De lære deraf, at blive listige Elskerinder og onde Koner; disse behøve just at lære Lydighed, og slige Bøger lære dem tvertimod at føre et uindskrænket Herredømme. (*) Da man

(*) Man har i vor Tid begyndt at skaffe unge Fruentimmer en bedre Læsning, og det er høi Tid at anføre dem dertil, om Tugt, Ære og Dyd skal ikke tage Afskeed fra dette ædle Kiøn.

25

og seer de unge Fruentimmer mere hengivne til dette Slags Læsning med Mandspersonerne, saa bevise de dermed, at, omendskiønt de vel har mindre Elskovs Hæftighed end Mandspersoner, de dog ikke destomindre have dertil en bestandigere Tilbøjelighed.

Hvo som da vil bevare sig ubesmittet paa Legem og Sind, og beholde sin Siels Munterhed frie fra denne uroelige Lidenskabs Storm, den gjør klogeligen i at skye slige Bøgers Læsning, som opvække den samme; og jeg veed ikke, hvilket der er det farligste at læse enten de liderlige Bøger, som gjøre et grovt Narrespil af den kiødelige Kierlighed, og ret aabenbar forestille dens Ureenhed og Daarlighed, eller dem som gjøre deraf en ret ærbar og alvorlig Studering, og under Skin af Høflighed, af Standhaftighed, og af en paa Kunst indrettet og tapper Opførsel forblinde Sindet med en halsstarrig Begierlighed, og forvirre det med narriske Indbildninger, hvoraf nogle har reent mistet Forstanden. (*) Og det er vist, at naar man vil følge de Narrerier, som findes i Romaner,

(*) Hvad skal da siges om Endeel af vore artige Comoedier, der dog ofte gaae ud paa Kierligheds Intriguer baade først og sidst? Kan en Comoedie ei skrives god uden dette forslidte og ret overtroiske Narrerie?

26

maa man langt afvige fra sund Sands og Forstand, da der er intet, som gjør Hiertet mere versligt, mere kiødeligsindet, og intet som fører det længere fra Gud. Jeg vil heri beraabe mig paa dem, som efterat de have slaget sig fra det Slags Læsning, har siden vildet begive sig til Gudfrygtigheds Øvelser, at de i deres Samvittighed maa sige, hvor langt de har fundet sig afdraget fra Gud, og hvor uskikkede til al god Gierning.

Det er og ikke uden Aarsag, at disse Romanskriverere indføre igjen de falske hedenske Guder. Det kommer deraf, at de blues ved at nævne den sande Gud iblant deres Fabler, og fordi Samvittigheden nøder dem til at erkiende, at deres Skrifter føre til Sinds Forvirringer og Afvigelser fra Gud; og saasom det er en af deres fornemmeste Elskovs Complimenter, at lade de misfornøiede Elskeres Vrede øses ud over det guddommelige Væsen, saa ere de forsynede med en Undskyldning mod dem, som vilde beskyldte dem for Guds Bespottelse; thi, ville de sige, det er ikke Bespottelse mod den sande Gud, men imod de hedenske Guder, som en Homerus og Hesiodus digtede. Imidlertid lære deres Læsere af slige Bespottelser mod de falske Guder snart at bespotte den

27

sande Gud selv, og at hævne sig over ham for alt det, som sætter sig imod deres voldsomme og heftige Begierligheder. De samme Elskovs Bøger undervise og i den mordiske Lære om Dueller og Tvekamp, som en Elskeres Artighed, hvorved de Forliebte besegle deres Hengivenhed for deres Kierester med deres Medbeileres, eller og med deres eget Blod.

Endnu ere der og andre Ting, der optænder denne vilde Elskovs Ild, hvilke man med al Flid maa søge at undflye, saasom letfærdige Discourser, onde Folkes Sælskaber, som søge at besnære og fange alle dem, som de have Omgang med, ikke for at beholde dem for sig selv, men kuns for at rose og glæde sig deraf, og

siden at lade dem fare, saa de efterlade dem kun Sorg og Græmmelse, og sig selv Fornøielsen af en forfængelig Seir. (*)

Man maa og vogte sig sig for Ledighed; den er Satans Hovedpude og en Raadgiver til Laster. Hvo som intet gjør, tænker paa at gjøre Ondt. Saa bør man og vogte sig for Umaadelighed i Æden og Drikken; den kiødelige Kierlighed er saaledes nedsiunket i den jordiske Materie, at alt det, der ophidser Blodet, sætter og den onde Lyst i Oprør og Allarm; derfor er det Propheten Jeremias samler Umaadelighed og

(*) Gid da Forældre og Foresatte vilde nøie bevogte de unge fra slette Sælskaber. Den stærkeste Vagt over en Søn eller en Daatter er ikke Laas og Lukkelse, men bestandig Omgang med dydige Folk.

28

Ukydskhed ligesom et Par med hinanden;

De ere, siger han, ligesom vel foerede Hefte, naar de aarle opstaae, vrinsker enhver af dem efter sin Næstes Hustrue.

(*) Man maa og vænne sin Begierlighed til at imodstaaes i tilladelige og smaa Ting for at gjøre den føielig at styre i de store Anfægtninger, og desto lettere at afvende den fra de utilladelige Ting.

Endelig ere der tvende vigtige Lægemedler af Gud beskikkede til at kiølne denne Lystes Hidsighed, det ene Middel er legemligt, som er Ægteskab, en Stand, der er hellig og ærværdig, og naar man derudi vil omgaaes, er den største Behagelighed i dette Liv. Men hvad enten man nyder den, eller man søger derefter, bør man vel tænke paa Forfængeligheden og den korte Vedvarenhed af de meest angenemme Ting i denne Verden, paa Livets Forgængelighed, paa Dødens Vished og dens Times Uvished, alt for at drage deraf den Slutning, som Paulus:

Men dette siger jeg Eder mine Brødre, at Tiden er trang, og de, som have Hustruer, skal være som de der ingen have. (**)

Og for den samme Aarsag bør og de, som søge efter en Hustrue, at skikke sig, som de ikke søgte hende, det er at sige, det bør skee med en ret Maadelighed, som kommer af den rette

(*) See Jerem. Cap. 5. V. 8.

(**) 1 Cor. Cap. 7. V. 29.

29

Kundskab om Verdens og dette Livs Forfængelighed, saa at de bruge denne Verden, som de, der ikke misbruge den; thi denne Verdens Skikkelse forgaaer. (*)

Hvorfor vil man da vel med saa stor Hæftighed elske det, som vi dog ikke kan beholde, efterat vi har erlanget det, og som vi engang skal forlade, eller det skal forlade os.

Det andet Lægemedel imod Elskovs Sygdom er aandeligt, og dette er den store Pligt bestandig at øve sig i Kierligheden til Gud: Maatte kun denne hellige Lyst altid beholde det fornemmeste Sted i vore Tilbøieligheder! lader os da give Gud det han i sit Ord forlanger af

os: Min Søn giv mig dit Hierte, (**)

og lader os bevare dette Hierte saa vel, at ingen skal stæle det fra ham.

Naar da den Kierlighed, som vi bære til en værdig Person, er saaledes indrettet, skal den blive lovlig og til Fornøielse: Der er intet saa angenemt i det menneskelige Livs Tilstand, der kan lignes med en indbyrdes Kierlighed, ja det er den eneste angenemme Ting iblant alle dem, som Menneskets Villie hjælper til; Men ligesom de sigtbare Floder og Strømme, der tilbringe Landet Handel og Overflødighed, tvertimod ødelægge det, naar de med en voldsom Fart løbe over deres Bredde og Dæmninger, saaledes tilbringer og Kierligheden baade Nytte

(*) 1 Cor. 7. V. 31. (**) Sal. Ordspr. Cap. 23 V. 26.

30

og Fornøielse, saa længe den holder sig inden de rette Grændser, men naar den gaaer derover, medfører den Misfornøielse og Ødelæggelse.

Den Kierlighed, som ikke paa begge Sider svarer til hinanden, den uddør med Tiden, men den Vise skal

forekomme ved Forstand det, som ellers Tiden vil gjøre, og ikke holde fast ved at opvarte med Kierligheds Beviisninger en Person, som ikke vil elske ham igjen; thi af hvad Priis end saadan en Person maa være, saa er den i Henseende til ham for intet at agte.

Anhang.

Et Par korte Stykker maatte endnu tiene til Prøve paa den grundige Morale, som hersker i hele Skriftet.

1.) Af den 2den Bogs 20 Cap. mod Slutningen. Det, som forvolder, at vi klage over at Tiden er ond, er, at vi ikke see uden et Stykke deraf; men Gud, som med et eneste Øiekast betragter Tidens hele Løb fra dens Oprindelse i Skabningen indtil det Udløb, hvor denne store Tidens Flod engang forsvinder i Evighedens Hav, han seer nok, at hvad der end synes Ondt i Stykkeviis betragtet, er got i det Store og Hele; og det er for lidet sagt, at han seer det; thi han tillige bestyrer det viseligen, og vi bør heri overlade os til ham. Det er en stor Trøst, for vort Sind, og en stor Hielp for vor Bedømmelse i de offentlige Forvirrelser, og iblant vore

31

egne besynderlige Gienvordigheder, at vi forsikkre os om, at Gud er overalt tilstede, at han handler og virker i alt, og at de slemmeste Ting, som skee i Verden, ere dog i hans Haand gode Redskaber, for nogle til hans Retfærdighed, for andre til hans Godhed, og for alle til hans Viisdom at udøve og vise.

Iblant saa meget Ondt er der dog endnu Dyd til i Verden, og hvor den end ikke adlydes og følges, er den ikke desto mindre agtet og æret. — — —

Det er Dydens rette Øvelse at forsvare sig for Lasterne og de Lastefulde. Verden er et Sted, hvor Storm og Uveir regierer, hvor Farligheden støder sammen allevegne: Men der er dog intet Sted i Verden saa usikkert eller fuld af Uroelighed, hvor jo Fredens Gud kan have sin Boelig, og hvor man jo kan være roelig og sikker under hans Vinger; Verden skal dog aldrig blive saa ond, eller saa viderværdig, at det jo kan være mueligt at gjøre Vel imod den, endog imod dens Villie.

2.) Slutningen af den 5te Bogs 7de Cap.

Lader os ikke betragte det Onde i Verden uden tillige at eftertænke Aarsagerne dertil; og dersom det er saadan en Sag, som overgaaer vor Formue at raade Bod paa, da lader os i det mindste deraf lære Beskedenhed i vore Domme, og Medynk over den menneskelige Skrøbelighed, som ikke er i Stand til at besidde noget got bestandig, som omvender det Gode for sig til Ondt i at tage det paa den rette Maade, og saa ofte, saa at sige, dræber den Syge for at helbrede Sygdommen.

32

Salomon, som havde seet alt det Gode og Onde, som er i Verden, og havde betragtet det med et retskiønnende Øie, han giver os angaaende denne Sag følgende Beskedenheds Leveregler: Vær ikke alt for retfærdig og hold dig ikke selv alt for Viis. (*) Den som med alt for stor Strængthed bedømmer det Onde, som skeer i Verden, deels ved Vildfarelse i Forstanden, deels ved Heftighed i Sindsbevægelserne, den betænker ikke nok sin Artes og sin egen Skrøbelighed, og viser dermed, at han intet kiender til Verden. — Vildfarelser, Forfængelighed, Overtroe, Ødelæggelser i Krig, Laster i Fred, skiønne Forevendinger og onde Gierninger, egen Fordeel under Skiul af det almindelige Gavn, nogle faa Personers Forfremmelse ved manges Undertrykkelse, Tossernes Nidkierhed i at være Slaver for de Trædskes Ærgiærrighed. Alt dette er intet andet end Verdens Løb; det gik saaledes i Verden for vor Tid, det vil endnu gaae ligeledes til efter os; den som forundrer sig over disse Ting, høre hvad Salomon siger: Siig ikke, hvor kommer det sig, at de forrige Dage vare bedre end disse? Thi det som du spørger derom, kommer ikke af Viisdom. (**) Den Vise forundrer sig ikke over noget, men drager Fordeel af alle Ting.

(*) Præd. Cap. 7. V. 16.

(**) Præd. Cap. 7. V. 10.

I det første Sprog gives intet Medhold til Uretfærdighed, Ukydskhed, eller andre Laster. Sprogets rette Mening er denne: Søg ikke din Ret for meget, eller at hevne dig over Forurettelse; i saa Fald er det som og en Hedning har sagt: Summum Jus summa injuria, den største Ret er den største Uret.